

No es tracta tan sols d'economia ... és una crisi de drets humans

Irene Khan

Al setembre de 2008 em trobava a Nova York per a assistir a la reunió d'alt nivell de l'ONU sobre els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni, les metes acordades per la comunitat internacional per a reduir la pobresa abans de 2015. Una rere l'altre, les delegacions van parlar de la necessitat de destinar més fons per a eradicar la fam, per a posar fre a les morts evitables de bebès i dones embarassades, per a proporcionar aigua no contaminada i condicions de salubritat o per a educar a les nenes. Estaven en joc la vida i la dignitat de milers de milions de persones, però la voluntat de recolzar el discurs amb diners era molt limitada. Quan vaig sortir de l'edifici de l'ONU vaig veure a les pantalles informatives una notícia molt diferent que arribava d'una altra zona de Manhattan: el desplomi d'un dels majors bancs d'inversió de Wall Street. Era una senyal molt eloqüent d'un estaven concentrats realment l'atenció i els recursos internacionals. En un obrir i tancar d'ulls, els governs rics i poderosos van ser capaços de reunir sumes molt superiors a les que no havien aconseguit trobar per a frenar la pobresa. Van injectar diners en abundància a bancs en fallida i a programes d'estimulació d'economies encallades a les quals s'havia permès navegar sense rumb durant anys.

Al final de 2008 estava clar que el nostre món de doble cara –privació i cobdícia, o l'empobriment de molts per a satisfer l'avarícia d'uns pocs– s'enfonsava en un forat negre.

La recessió econòmica mundial reproduïx el patró del canvi climàtic: els rics han causat la major part de la destrucció, però són els desfavorits qui sofreixen les pitjors conseqüències. Encara que ningú està a resguard de l'amarga punxada de la crisi econòmica, les penes dels països rics no són gens comparades amb les calamitats que es cerneixen sobre els més pobres. Des dels treballadors immigrants a Xina fins als miners de Katanga, a la República Democràtica del Congo, la gent que intenta desesperadament sortir de la pobresa s'està duent la pitjor part. El Banc Mundial ha pronosticat que aquest any 53 milions de persones es veuran abocades a la pobresa, a més dels 150 milions a qui va afectar la crisi alimentària l'any passat, amb el que s'esfumen els avanços assolits en els últims 10 anys. Segons les xifres de l'Organització Internacional del Treball, entre 18 i 51 milions de persones podrien perdre la seva ocupació. Cada vegada hi ha més fam i malalties a causa de la dràstica pujada dels preus dels aliments, i més persones sense llar i en la indigència a causa dels desallotjaments forçosos i els embargaments de béns hipotecats.

Encara és massa aviat per predir tots els efectes que tindrà en els drets humans el malbaratament dels últims anys, però no hi ha dubte que l'ombra que la crisi econòmica projectarà sobre aquests drets serà allargada. També és pales que els governs no tan sols han renunciat a la regulació econòmica i financera en favor de les forces del mercat, sinó que a més han fracassat estrepitosament a l'hora de protegir els drets humans, la vida i el manteniment alimentari de les persones.

Milers de milions de persones sofreixen inseguretat, injustícia i humiliació. Estem davant una crisi de drets humans.

La falta de menjar, ocupació, aigua no contaminada, terra i habitatge, juntament amb l'augment de la desigualtat i la inseguretat, la xenofòbia i el racisme, la violència i la

Pels drets humans a tot el món. Premi Nobel de la Pau (1977)

repressió, conformen una crisi mundial que requereix solucions globals basades en la cooperació internacional, els drets humans i l'Estat de dret. Per desgràcia, els governs poderosos estan tornant la mirada cap a sí mateixos, tractant d'ocupar-se exclusivament dels problemes econòmics i financers en els seus propis països i fent cas omís de la crisi mundial que els envolta. Si en algun moment es plantegen emprendre accions d'àmbit internacional, es limiten a l'economia i a les finances, amb el que reproduïxen els errors del passat.

El món necessita un lideratge diferent, un model distint de política i també d'economia, alguna cosa que funcioni per a totes les persones, i no únicament per a uns pocs privilegiats. Necessitem líders que propiciïn en els Estats el canvi dels interessos propis nacionals i l'estretor de mires a la col·laboració multilateral, perquè les solucions siguin integradores, completes, sostenibles i respectuoses amb els drets humans. Ha de posar-se fi a les aliances forjades entre governs i empreses amb afany d'enriquir-se a costa dels sectors marginats. Han de desaparèixer els pactes de conveniència que eximeixen a governs abusius de la rendició de comptes.

Les múltiples cares de la desigualtat

Moltes veus expertes senyalen que milions de persones han estat rescatades de la pobresa gràcies al creixement econòmic, però el cert és que són moltes més les que segueixen en la mateixa situació; els progressos han estat massa fràgils (tal com ha posat de manifest la recent crisi) i el cost en drets humans, massa elevat. En els últims anys, els drets humans s'han vist relegats amb massa freqüència a un segon pla, mentre el remolí de la globalització salvatge generava un creixement frenètic. Les conseqüències són clares: augment de la desigualtat, la privació, la marginació i la inseguretat; repressió descarada i impune de les protestes; i una absència general de penediment i de rendició de comptes entre els responsables dels abusos (governos, grans empreses i institucions financeres internacionals). Les creixents mostres de violència i disturbis polítics es sumen a la inseguretat mundial que ja existeix a causa dels conflictes sagnants que la comunitat internacional sembla no poder o no voler resoldre. Dit d'una altra manera: caminem sobre un polvorí de desigualtat, injustícia i inseguretat que està a punt d'esclatar.

Malgrat el creixement econòmic sostenible de moltes parts d'Àfrica, milions de persones segueixen vivint sota el llindar de la pobresa i lluiten per satisfer les seves necessitats bàsiques. Amèrica Llatina és possiblement la regió amb més desigualtats del món, on es nega a les comunitats indígenes i a altres grups marginats de zones rurals o urbanes el dret a l'atenció mèdica, l'aigua no contaminada, l'educació i un habitatge adequat, malgrat d'impressionant creixement de les economies nacionals. Índia emergeix com gegant econòmic a Àsia, però encara s'han d'abordar les penúries que pateix la seva població urbana pobre o les seves comunitats rurals marginades. A Xina s'eixampla encara més la bretxa entre el nivell de vida dels treballadors rurals i immigrants i les acomodades classes urbanes.

Avui dia, la població mundial és majoritàriament urbana i més de mil milions de persones viuen a barris marginals. És a dir, un de cada tres habitants de les ciutats resideix en assentaments precaris amb escàs o nul accés a serveis bàsics, i sota l'amenaça diària de la inseguretat, la violència i els desallotjaments forçosos. El 60 per cent de la població de Nairobi (Kenya) viu en barris marginals: Kibera, el barri marginal més gran d'Àfrica, està habitat per un milió de persones. Per donar un altre exemple, uns 150.000 cambodjans corren perill de ser desallotjats per la força a causa de disputes de terres, apropiació de terrenys i projectes de reurbanització de zones agroindustrials i urbanes.

La desigualtat derivada de la globalització no és exclusiva dels països en desenvolupament. Segons mostra l'informe publicat a l'octubre de 2008 per l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), també als països industrialitzats «el creixement econòmic dels últims decennis ha beneficiat més als rics que als pobres». Estats Units, el país més ric del món, ocupa el lloc 27, de 30, en la classificació per índex de pobresa endèmica i augment de la disparitat d'ingressos dels membres de l'OCDE.

Des dels sectors urbans desfavorits de les favelas de Río de Janeiro, a Brasil, fins a les comunitats romaneses dels països europeus, la crua realitat és que molta gent  s pobra a causa de les polítiques obertes o solapades de discriminació, marginació i exclusió adoptades o tolerades per l'Estat i aplicades amb la connivència d'empreses o actors privats. No és una mera coincidència que gran part de les persones pobres del món siguin dones o immigrants, o pertanyin a minories ètniques o religioses. Tampoc és casualitat que la mortalitat materna segueixi sent una de les principals causes de mort del nostre temps, malgrat que una despesa mínima en atenció obst trica d'urgència salvaria la vida de centenars de milers de dones en edat de procrear.

Un exemple clar de la connivència entre les empreses i l'Estat per a privar a les persones de les seves terres i recursos naturals i deixar-les sumides en la pobresa és el cas de les comunitats indígenes. A Bolívia, moltes famílies indígenes guaran s de la regió del Chaco viuen en el que la Comissió Interamericana de Drets Humans ha descrit com estat de servitud an loga a l'esclavitud. Per la seva banda, el relator especial de l'ONU sobre els pobles indígenes, després de la seva visita a Brasil a l'agost de 2008, va criticar la persistent discriminació que s'amagava en l'elaboració de polítiques, la prestació de serveis i l'administració de justícia relacionades amb les comunitats indígenes del país.

La desigualtat s'estén al propi sistema de justícia. Les institucions financeres internacionals, desitjoses d'enfortir l'economia de mercat i fomentar la inversió d'empreses estrangeres i actors privats, han finançat reformes jurídiques del sector comercial en diversos països en desenvolupament. No obstant això, no s'ha fet un esforç comparable per a garantir que les persones pobres poden reivindicar els seus drets i buscar el rescabament als tribunals per les violacions comeses per governs o empreses. Segons la Comissió de l'ONU per a l'Empoderament Jurídic dels Pobres, al voltant de dos terços de la població mundial manquen d'un accés significatiu a la justícia.

Les múltiples formes d'inseguretat

Al coincidir diversos factors en un clima de recessió econòmica, és probable que augmenti el nombre de persones que viuen en la pobresa i que sofreixen abusos contra els seus drets humans. En primer lloc, les polítiques d'ajust estructural dirigides pel Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional (FMI) fins fa 10 anys han debilitat les xarxes de seguretat social, tant als països en desenvolupament com en els desenvolupats. Aquestes polítiques van ser concebudes per a crear en el sí dels Estats unes condicions que suportessin l'economia de mercat i per a obrir els mercats nacionals al comerç internacional. Van conduir a la promoció d'un Estat mínim en el qual els governs van suprimir les seves obligacions en matèria de drets econòmics i socials en benefici del mercat. A més d'invocar la liberalització econòmica, les polítiques d'ajust estructural van fomentar la privatització dels serveis públics, la desregulació de les relacions laborals i la reducció dels mecanismes de seguretat social. El pagament de taxes promogut pel Banc Mundial i el FMI en àmbits com l'educació i l'atenció m dica sovint van posar aquests serveis fora de l'abast dels sectors més pobres. Ara, en un moment en què l'economia està a la corda fluixa i l'atur creix, són massa les persones que sofreixen no sols una pèrdua d'ingressos, sinó també una inseguretat social al no existir mecanismes de benestar que les protegeixin en temps difícils.

Per una altra part, la inseguretat alimentària mundial, malgrat la seva gravetat, no atreu la suficient atenció de la comunitat internacional. Segons l'Organització de l'ONU per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO), gairebé mil milions de persones pateixen fam i desnutrició al món. La fam ha augmentat vertiginosament a causa de l'escassetat d'aliments originada per d cennis de falta d'inversió en agricultura; per les polítiques comercials que fomenten la competència deslleial mitjançant la baixada de preus amb la consegüent ru na dels agricultors locals; pel canvi climàtic, que condueix a una major manca d'aigua i degradació del sòl; per la pressió de l'augment de la població; i per la pujada dels costos de generació d'energia i la sobtada demanda massiva de biocombustibles.

En molts llocs, la crisi alimentària s'ha vist agreujada per la discriminació i la manipulació política de la distribució d'aliments, per l'obstrucció d'una ajuda humanitària molt necessària, o per la inseguretat i el conflicte armat, que han impedit el desenvolupament de l'agricultura o han negat a la població l'accés als recursos necessaris per a produir o comprar menjar. A Zimbabue, on 5 milions de persones depenien de l'ajuda alimentària al final de 2008, el govern va utilitzar la distribució d'aliments com arma contra els seus opositors polítics. A Corea del Nord, les autoritats van restringir deliberadament l'ajuda alimentària per a reprimir i mantenir famolenca a la població. A Darfur, les tàctiques contrainsurgents de «terra arrasada» empreses per les forces armades sudaneses i les milícies yanyawid, progovernamentals, van destruir les infraestructures i van acabar amb la vida de moltes persones. A Sri Lanka, la població civil desplaçada i atrapada pel conflicte al nord del país va estar privada d'aliments i d'assistència humanitària perquè el grup armat Tigres de Liberació d'Eelam Tamil va impedir a la gent abandonar la zona i perquè l'exèrcit de Sri Lanka no vaig permetre el ple accés a la zona de les organitzacions d'ajuda. Possiblement un dels casos més escandalosos de vulneració del dret a l'alimentació al 2008 va ser la negativa, durant tres setmanes, de les autoritats de Myanmar a autoritzar l'ajuda internacional que necessitaven amb urgència 2,4 milions de supervivents del cicló «Nargis», fins i tot a pesar que el govern va desviar els seus propis recursos per a finançar un referèndum viciat sobre una Constitució encara més viciada.

A la pujada dels preus dels aliments cal sumar l'acomiadament de centenars de milers de treballadors immigrants o estrangers a mesura que les economies impulsades per les exportacions es ralenteixen i donen pas al proteccionisme. Les remeses enviades pels treballadors estrangers –que ascendeixen anualment a uns 200.000 milions de dòlars nord-americans, el doble de l'ajuda internacional al desenvolupament– és una important font d'ingressos per a diversos països de renda mitja o baixa com Bangladesh, Filipines, Kenya o Mèxic. El descens de les remeses suposa menors ingressos per als governs i, per tant, menys fons destinats a béns i serveis bàsics. A més, en alguns països, la caiguda de l'exportació de mà d'obra deixa als pobles un panorama d'homes joves desil·lusionats, irats i desocupats, que es converteixen en presa fàcil per a la política extremista i la violència.

Entre tant, encara que el mercat de treball es contreu, la pressió migratòria segueix augmentant, i els Estats receptors recorren a mètodes cada vegada més severs per a mantenir als immigrants fora de les seves fronteres. Al juny de 2008 vaig visitar el cementiri públic de Tenerife, a les Illes Canàries, on les tombes no identificades són testimoniatge mut dels esforços truncats dels immigrants africans per entrar a Espanya. Tan sols al 2008, 67.000 persones van emprendre la perillosa travessia per la Mediterrània amb rumb a Europa, i no se sap quantes van morir durant el trajecte. Els qui van aconseguir arribar a Europa viuen a l'ombra, sense documents d'identitat, exposats a l'explotació i els abusos, i, des de l'adopció al 2008 de la directiva de la Unió Europea (UE) sobre els retorns dels immigrants irregulars, se cerneix sobre els seus caps el perill d'una detenció perllongada seguida de l'expulsió.

Alguns Estats membres de la UE, com Espanya, han subscrit acords bilaterals amb països africans per a retornar a immigrants, o directament per a impedir-los abandonar el lloc de partida. Mauritània, per exemple, veu en aquests acords una llicència per a detenir arbitràriament, recloure en condicions precàries i expulsar sense ningun remei legal a un gran nombre d'estrangers que es troben en el seu territori, sense que intervinguin proves sobre la intenció d'aquestes persones d'abandonar el país i tot i que no és un delictes sortir de Mauritània de forma irregular.

A mesura que augmenta el nombre de persones abocades a unes condicions cada vegada més precàries, creixen les tensions socials. Un dels exemples més crus de violència racista i xenòfoba va tenir lloc al maig a Sud-àfrica, on 60 persones van perdre la vida, 600 van resultar ferides i desenes de milers es van veure obligades a desplaçar-se, malgrat que altres tantes desenes de milers entraven al país per a fugir de la violència política i la misèria del veí Zimbabue. Encara que les investigacions oficials no van determinar les causes dels atacs, és generalitzada l'opinió que van ser motivats per la xenofòbia i la competència en l'ocupació, l'habitatge i els serveis socials, en una situació agreujada per la corrupció.

Pels drets humans a tot el món. Premi Nobel de la Pau (1977)

La recuperació econòmica depèn de l'estabilitat política. No obstant això, els mateixos líders que s'escarrassen per compondre programes d'estimulació destinats a ressuscitar l'economia mundial segueixen ignorant els conflictes sagnants de diversos llocs del planeta que generen abusos massius contra els drets humans, aguditzen la pobresa i posen en perill l'estabilitat regional.

Les condicions econòmiques i socials de Gaza, assetjada i sacsejada pels bombardejos militars, són desoladores. Les seqüeles polítiques i econòmiques del conflicte d'Israel i els Territoris Palestins Ocupats es fan sentir molt més enllà de les seves fronteres.

Els conflictes de Darfur i Somàlia succeeixen a zones amb ecosistemes fràgils, on la creixent dificultat d'aconseguir aigua o proporcionar aliments per a mantenir a la població són al mateix temps causa i conseqüència de les contínues guerres. El desplaçament massiu que han originat ha saturat la capacitat dels països veïns, que ara han de lidiar també amb els efectes de la crisi econòmica mundial.

A l'est de la República Democràtica del Congo, la cobdícia, la corrupció i els interessos econòmics, en competició amb els jocs polítics de poder a la regió, han empobrit a la població i l'han atrapat a un cercle viciós de violència. Els esforços de reconstrucció i recuperació d'aquest país immensament ric en recursos naturals es retarden a causa de la disminució de la inversió estrangera arrel declivi econòmic.

A Afganistan, d'omnipresent inseguretat ha limitat l'accés de la població – especialment les dones i les nenes –, a aliments, atenció mèdica i educació. La inseguretat s'ha propagat al veí Pakistan, que ja sofreix els efectes de la incapacitat del govern per a complir i fer complir els drets humans i retallar la pobresa i la desocupació de la joventut, i està arrossegant al país a un espiral de violència extremista.

Si alguna lliçó hem d'aprendre d'aquesta crisi econòmica és que les fronteres entre països no ens aïllen dels danys. Trobar solucions als pitjors conflictes del planeta i a la creixent amenaça de la violència extremista mitjançant un major respecte pels drets humans és una peça clau que ha d'encaixar en l'objectiu més ampli de reactivar l'economia mundial.

De la recessió a la repressió

Per una part, ens aguaita el perill que l'augment de la pobresa i les pèssimes condicions econòmiques i socials desemboquin en inestabilitat política i violència generalitzada. Per una altra, pot ocórrer que la recessió vagi acompanyada d'una major repressió si els governs afectats (especialment aquells amb inclinacions autoritàries) decideixen prendre mesures dràstiques contra la dissidència, les crítiques, i l'exposició pública de la corrupció i la mala gestió econòmica.

Al 2008 vivim la bestreta del que cap esperar de 2009 en endavant. Quan la gent es va tirar al carrer per a protestar per la pujada del preu dels aliments i la nefasta situació econòmica, en molts països es va respondre amb duresa fins i tot a les manifestacions pacífiques. A Tunísia, les vagues i les protestes es van reprimir amb una força que va causar dues morts, nombrosos ferits i més de 200 processaments – alguns d'ells coronats amb llargues penes de presó – contra els presumptes organitzadors. A Zimbabue es va atacar, va segrestar, va detenir i va matar amb impunitat a opositors polítics, activistes de drets humans i representants sindicals. A Camerun, després d'unes violentes protestes, almenys un centenar de manifestants van morir per trets i molts més van ser empresonats.

En època de dificultades econòmiques i tensions polítiques, són necessàries l'obertura i la tolerància perquè el descontent i el malestar puguin canalitzar-se cap al diàleg constructiu i la recerca de solucions. No obstant això, és precisament en aquesta conjuntura quan l'espai reservat per a la societat civil està minvant en molts països. En totes les regions del món s'hosteja, s'amenaça, s'ataca, es processa



AMNISTIA INTERNACIONAL
CATALUNYA
C/ Alfons XII, n. 19-21,
Pral – 1ra
08006 BARCELONA

T: +34 93 209 35 36
F: +34 93 200 77 57
info@amnistiacatalunya.org
www.amnistiacatalunya.org

injustificadament o es mata amb impunitat a activistes de drets humans, periodistes, professionals de l'advocacia, sindicalistes i altres líders de la societat civil.

A mesura que els governs tracten de sufocar les crítiques a les seves polítiques, sol augmentar la censura mediàtica, que se suma a les amenaces que ja reben els periodistes en molts països. Sri Lanka té un dels pitjors historials referent a aquesta qüestió, ja que des de 2006 s'han comès 14 homicidis de periodistes al país. L'Iran ha restringit la llibertat d'expressió a Internet i tant a Egipte com a Síria s'ha empresonat a autors de blogs. Xina va relaxar el control sobre els mitjans de comunicació en el període previ a la celebració dels Jocs Olímpics, però aviat va reprendre els seus vells hàbits de bloquejar llocs web i exercir altres formes de censura. El govern de Malàisia va prohibir la publicació de dos destacats diaris de l'oposició, doncs temia les crítiques que pogués rebre abans de les eleccions.

L'obertura dels mercats no ha donat lloc necessàriament a societats més obertes. Durant els últims anys, el govern rus, envalentint pel poder econòmic que li proporcionaven els elevats preus del gas i del petroli, ha anat adoptant una postura cada vegada més nacionalista i autoritària i ha tractat activament de socavar la llibertat d'expressió i atacar als seus crítics. Ara que l'economia russa passa per dificultats per la caiguda dels preus del petroli i l'augment de la inflació, i el malestar social s'estén, la tendència autoritària podria accentuar-se encara més.

Xina segueix reprimint amb mà dura als qui critiquen les seves polítiques i pràctiques oficials. Així, la corrupció oficial i les dolentes pràctiques empresarials no s'acaten fins que esclata l'escàndol i s'han causat grans danys, com va ocórrer fa uns anys amb l'alarma de la grip aviar i el síndrome respiratori agut i greu, o l'epidèmia del VIH sida, i, més recentment, amb el cas de la melamina en productes que contenien llet en pols. Les autoritats xineses han reaccionat executant en actes de ressonància a les persones declarades culpables de corrupció, però poc o gens han fet per a canviar la conducta de les empreses o de l'aparell estatal del país.

Contar amb una ciutadania informada i apoderada per a demanar que es rendeixin comptes és una forma molt més útil de garantir que els governs i les empreses fan bé el seu treball. La llibertat és un actiu que s'ha de fomentar, no reprimir, en un moment en què els governs intenten estimular l'economia.

Un nou model de lideratge

La penúria, la desigualtat, la injustícia, la inseguretat i l'opressió són segells distintius de la pobresa. Constitueixen, sens dubte, problemes de drets humans que no remetran si únicament es prenen mesures econòmiques. Al contrari, requereixen una voluntat política forta i una resposta integral que tingui en compte els aspectes polítics, econòmics, socials i mediambientals en un marc que englobi els drets humans i l'Estat de dret. Precisen una acció col·lectiva i un nou model de lideratge.

La globalització econòmica ha provocat un canvi en la balança del poder geopolític, i una nova generació d'Estats, sota la forma del G-20, reclama el seu lloc en el lideratge mundial. El Grup dels 20 –format per la Xina, l'Índia, el Brasil, Sud-àfrica i altres economies emergents del Sud global, així com per Rússia, els Estats Units i destacades potències econòmiques occidentals– afirma ser una representació més exacta del poder polític i del pes econòmic del món actual. Pot ser que sigui així, però per a convertir-se en veritables líders mundials, els Estats membres del G-20 han d'abraçar els valors universals i enfrontar-se a la seva pròpia i tèrbola trajectòria i a la seva doble moral en relació amb els drets humans.

És cert que el nou govern dels Estats Units està marcant un rumb molt diferent al de George W. Bush en matèria de drets humans. La decisió de Barack Obama, a les 48 hores d'assumir la presidència, de tancar el centre de detenció de Guantánamo en un termini d'un any, denunciar de forma inequívoca la tortura i posar fi a les pràctiques de detenció secreta de la CIA, és digna d'alabança, així com ho és la decisió del nou govern de presentar els Estats Units a les eleccions del Consell de Drets Humans de l'ONU. No obstant això, és aviat per saber si aquest govern demanarà respecte pels

DOCUMENTACIÓ

**AMNISTIA
INTERNACIONAL** 

**AMNISTIA INTERNACIONAL
CATALUNYA**
C/ Alfons XII, n. 19-21,
Pral – 1ra
08006 BARCELONA

T: +34 93 209 35 36
F: +34 93 200 77 57
info@amnistiacatalunya.org
www.amnistiacatalunya.org

drets humans a països com Israel o la Xina amb la mateixa franquesa i vehemència amb que l'hi exigeix a uns altres com l'Iran o el Sudan.

La Unió Europea segueix mantenint una postura ambivalent respecte el seu compromís amb els drets humans. Encara que es mostra ferma en qüestions com l'abolició de la pena de mort, la llibertat d'expressió i la protecció dels defensors i defensores dels drets humans, molts països membres de la UE estan menys disposats a complir les normes internacionals sobre protecció de persones refugiades i eliminació del racisme i la discriminació dins del seu territori, o a admetre la seva connivència amb la CIA en els lliuraments extraordinaris de persones sospitoses de terrorisme.

El Brasil i Mèxic són fermes partidaris dels drets humans a l'esfera internacional però, lamentablement, sovint descuren dins de les seves fronteres el que prediquen a l'exterior. Sud-àfrica ha bloquejat repetidament les decisions de la comunitat internacional de pressionar al govern de Zimbabue perquè posi fi a la persecució política i a la manipulació electoral. L'Àrab Saudita deté a milers de persones sospitoses de terrorisme sense judici, reclou a dissidents polítics i restringeix greument els drets dels treballadors migrants i de les dones. La Xina té un sistema de justícia penal molt deficient, aplica formes punitives de detenció administrativa per a callar les crítiques i és el país que més execucions duu a terme en el món. El govern de Rússia ha permès la detenció arbitrària, la tortura i altres maltractaments, així com la proliferació impune de les execucions extrajudicials a les regions russes del Caucas Septentrional, i amenaça a qui s'atreveix a criticar-lo.

Els governs del G-20 tenen l'obligació de respectar i defensar les normes internacionals de drets humans a les quals s'ha adherit la comunitat internacional. Si no ho fan, soscavaran la seva pròpia credibilitat, legitimitat i eficàcia. La seva meta és trobar una sortida a la crisi econòmica mundial, i afirmen que els seus esforços també beneficiaran a les persones que viuen en la pobresa, però cap recuperació econòmica serà sostenible ni equitativa si no presta especial atenció als drets humans.

Aquells que decideixen els destins del món han de predicar amb l'exemple. Un bon començament per als membres del G-20 seria el fet que afirmessin clarament que tots els drets humans –econòmics, socials i culturals, civils i polítics– tenen la mateixa importància. Durant molt de temps, els Estats Units ha negat la validesa dels drets econòmics i socials i no és part del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals; a l'altre extrem, Xina no és part en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics. Ambdós països han d'adherir-se immediatament als respectius tractats. Així mateix, tots els membres del G-20 han de ratificar el Protocol Facultatiu del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, adoptat per l'Assemblea General de l'ONU el desembre de 2008. No obstant, subscriure aquests tractats internacionals és només un pas en el treball que està per fer.

Noves oportunitats de canvi

La pobresa al món, exacerbada per la conjuntura econòmica, ha propiciat la formació d'una plataforma que reclama vivament un canvi en els drets humans. Al mateix temps, la crisi econòmica ha enlluminat un canvi de paradigma que obre oportunitats a les transformacions sistèmiques.

En els últims 20 anys, l'Estat s'ha anat retirant o ha renunciat a les seves obligacions de drets humans en favor del mercat, creient que el creixement econòmic podria fer surar qualsevol vaixell. Ara que la marea està baixant i les naus comencen a fer aigua, els governs estan canviant radicalment les seves posicions i parlen d'una nova arquitectura econòmica mundial i d'un sistema internacional de governança en el qual l'Estat té major protagonisme. Aquest canvi ofereix l'oportunitat de frenar també la retirada de l'Estat de l'esfera social i de redissenyar un model d'Estat més proper als drets humans que el que ha caracteritzat la forma de fer política dels últims 20 anys. Així mateix, deixa la porta oberta per replantejar-se per complet la funció de les institucions financeres internacionals en relació al respecte, la protecció i la realització dels drets humans, inclosos els econòmics i socials.

Els governs han d'invertir en drets humans amb la mateixa determinació amb la qual inverteixen en creixement econòmic. Han d'ampliar i donar suport a les oportunitats en matèria educativa i de salut; han d'acabar amb la discriminació; han de donar poder a les dones; han de fixar normes universals i sistemes eficaços per a fer rendir comptes a les empreses pels seus abusos contra els drets humans; i han de construir societats obertes on es respecti l'Estat de dret, la cohesió social sigui robusta, s'eradiqui la corrupció i el govern rendeixi comptes dels seus actes. La crisi econòmica no pot servir de pretext als països més rics per retallar la seva ajuda al desenvolupament. L'assistència internacional és si cap més important ara, durant el declivi econòmic, perquè els països més pobres puguin prestar els serveis bàsics de salut, educació, salubritat i habitatge.

Així mateix, els governs han de treballar conjuntament per a resoldre els conflictes sagnants. En estar tot interrelacionat, ignorar una crisi per a concentrar-se en una altra és la recepta perfecta per a agreujar les dues.

Aprofitaran els governs aquestes oportunitats per a enfortir els drets humans? Assumiran i compliran les empreses i les institucions financeres internacionals les seves responsabilitats en matèria de drets humans? Fins a ara, els drets humans tot just s'han deixat veure als diagnòstics i receptes proposats per la comunitat internacional.

La Història mostra que la majoria de les lluites per assolir grans canvis –com l'abolició de l'esclavitud o l'emancipació de les dones– no va començar a iniciativa dels Estats, sinó per l'afany de persones de peu. Els assoliments obtinguts en l'establiment d'un sistema internacional de justícia, en el control del comerç d'armes, en l'abolició de la pena de mort, en l'eradicació de la violència contra les dones o en el protagonisme de la pobresa i el canvi climàtic a l'agenda internacional es deuen en gran mesura a l'energia, la creativitat i la perseverança de milions d'activistes a tot el món.

Hem de recórrer al poder de la gent per pressionar als nostres líders polítics. Per això, Amnistia Internacional, juntament amb nombrosos socis locals, nacionals i internacionals, llença el 2009 una nova campanya. Amb el lema "Exigeix Dignitat" mobilitzarem a les persones perquè demanin als actors nacionals i internacionals que rendeixin comptes pels abusos contra els drets humans que generen o aguditzen la pobresa. Qüestionarem lleis, polítiques i pràctiques discriminatòries i demanarem l'adopció de mesures concretes per a superar els factors que empobreixen i mantenen a les persones en la indigència. Amb la finalitat d'eradicar la pobresa, portarem al centre del debat les veus dels més desfavorits i insistirem en què se'ls permeti participar activament en les decisions que els afecten.

Fa gairebé 50 anys, Amnistia Internacional va néixer per demanar l'alliberació dels presos de consciència. Avui «exigim dignitat» també per als presos de la pobresa, perquè puguin canviar les seves vides. Tinc la certesa que, amb l'ajuda i el suport dels nostres milions de membres, simpatitzants i entitats associades de tot el món, ho aconseguirem.

/// FI

Departament de comunicació d'Amnistia Internacional Catalunya

Cèlia Ramon Wyser.
Tel. 93.209.35.36 (ext.2) o 690.81.44.11
cramon@amnistiacatalunya.org

Documents i comunicats de premsa

www.amnistiacatalunya.org
www.es.amnesty.org